

História rodu Ivana IV. Hrozného

Ešte aj tridsať rokov Ivan vrhal tieň hrôzy na Rusko a na nedospelého Michaila. Ivan zväčšil Ruskú ríšu, ale takmer ju zničil zvnútra. Najskôr pozdvihol jej majestát a potom ju otrávil, bola to päťdesiatročná vláda víťazstva a šialenstva. Jeho prvá a najobľúbenejšia manželka, matka niekoľkých synov bola Romanovová, stala sa zakladateľkou rodinného života.

Ivan bol potomok vetvy vznešenej rodiny pochádzajúcej od Rurika, napoly mýtického škandinávského kniežaťa, ktorého pozvali Slovania a iné miestne kmene, aby im vládol. Stal sa zakladateľom prvej ruskej dynastie. V roku 988 Rurikov potomok Vladimír, veľkoknieža Rusi, konvertoval na Kryme na pravoslávnu vieru na základe právomoci byzantského patriarchu. Jeho voľné zhromaždenie kniežactiev známe ako Kyjevská Rus, zjednotené Rurikovou dynastiou sa rozšírilo od Baltského mora až po Čierne more. Avšak medzi rokmi 1238 až 1240 ho zničila mongolská armáda Džingischána, ktorá v priebehu dvoch storočí nadvlády dovolila kniežatám vládnuť nad malými kniežactvami len ako vazalom.

Mongolské predstavy jediného celosvetového vladára pred Bohom a jeho brutálne svojvoľné rozhodovanie prispeli k ruskej myšlienke absolutizmu. Vďaka sobášom s Mongolmi dochádzalo k častému miešaniu krvi. Ruské kniežactvá začali spochybňovať mongolskú moc. Moskovské veľkoknieža Ivan III. Veľký pripojil k Moskve mnoho ruských miest, predovšetkým Veľký Novgorod na severe a Rostov na juhu a v roku 1480 sa rozhodne postavil proti mongolským chánom. Po tom, ako Byzancia padla do rúk islamských Osmanov, vyhlásil sa za hlavu pravoslávnej cirkvi. Ivan III. sa oženil s neterou posledného byzantského cisára Sofiou Paleologovou, čím prevzal úlohu cisárskeho následníka. Ivan Veľký začal vystupovať pod titulom *césar*, ktorý neskôr porušil na *cára* a nové vladárske postavenie umožnilo jeho propagátorom hlásať, že opäť zjednocuje územia Rusi. Jeho syn Vasilij III. pokračoval v otcovom úsilí, ale na tróne ho predbehol Ivanov vnuk Ivan IV, ktorý neskôr vošiel do dejín ako Ivan Hrozný. Jeho matku zrejme otrávil a chlapec prežíval traumatizujúce obdobie, ktoré prerástlo do násilností. Vyrástol z neho príťažlivý, dynamický a vynaliezavý, ale rovnako aj výbušný a nepredvídateľný muž.

V čase korunovácie v roku 1547 mal Ivan šesťnásť rokov. Stal sa prvým veľkokniežaťom korunovaným za cára. Mladý zvrchovaný panovník si čoskoro vymyslel rituál na hľadanie manželky. Podľa tradície pochádzajúcej z mongolského chanátu a byzantského cisárstva, zvolal predvádzanie neviest. Každý výber nevesty priviedol k moci nové rody a zničil predchádzajúce. Predvádzanie neviest bolo zavedené z dôvodu zmiernenia napätia prostredníctvom spravodlivého a zámerného výberu cárovej nevesty zo strednej vrstvy. Na takzvanú renesančnú súťaž krásy zvolali päťsto panien z celej ríše a víťazkou sa stalo dievča menom Anastázia Romanovna Zacharinova-Jurijevova.

Anastázia, dcéra menej významnej vetvy rodu už žila na dvore, bola ideálnou kandidátkou, lebo na jednej strane mala ďaleko k vplyvným veľmožom a na druhej strane bola dostatočne populárna. Ivan ju spoznal už dávnejšie, keďže jej strýko bol jedným z jeho opatrovníkov. Pochádzala z rodu Andreja Kobylu, ktorého veľkoknieža v rokoch 1346 až

1347 vymenoval za bojara, ale jej rodinná vetva pochádzala od štvrtého bojara Fiodora, ktorého volali Koška (Mačka).

Bojari boli najvyšším stupňom šľachtického stavu a vymenúval ich cár. Nijako to nesúviselo s dedičným titulom kniežata, ktorý cár podľa tradície nemohol zabezpečiť. Kniežatá boli potomkovia panovníkov miest, ktoré si podmanila Moskva. Často to boli nejasní potomkovia množstva odnoží Rurika, kyjevského veľkokniežata, alebo Gedimina, zakladajúceho veľkokniežata Litvy, alebo tatárskych chánov. Niektoré kniežatá boli mimoriadne bohatí veľmoži, vlastníci viac ako stotisíc akrov pôdy, ale väčšina z nich nebola ani bohatá, ani nemala titul bojara.

Krátko po korunovácii, 2. februára 1547, sa Ivan oženil s Anastáziou. Manželstvo bolo úspešné. Porodila mu šesť detí, z nich prežili dvaja nasledovníci mužského pohlavia, Ivan a Fiodor. Anastázia mala navyše dar upokojiť manželovu maniacku povahu. Sústavne ju unavoval svojimi nepredvídateľnými výbuchmi zúrivosti a častým cestovaním. Spočiatku vládol úspešne. Počas pravoslávno-kresťanskej výpravy na juhovýchod zamýšľal poraziť islamských Tatárov, potomkov Džingischána, rozdelených v tom čase na menšie chanáty. Najskôr si podrobil Kazanský a Atrachanský chanát, víťazstvo oslávil vybudovaním chrámu Vasilija Blaženého (súčasný názov) na Červenom námestí, vysporiadal sa s kupeckými a kozáckymi hordami, ktoré začali dobýjať rozľahlú bohatú Sibír. Pozval európskych odborníkov a kupcov, aby zmodernizovali Moskovskú Rus a postavil sa proti nadvláde poľsko-litovskej federácie nad bohatými mestami Pobaltia. Bola to dlhá vojna, ktorá podlomila cárovo duševné zdravie a vernosť cárskych veľmožov s väzbami na Poliakov. Navyše sa pomerne často ocital vo vojnovom stave s ďalšou neďalekou mocnosťou, s chanátom krymských Tatárov na juhu.

Otázky:

1. Z akého rodu pochádzal cár Ivan? (1B)

- A) Z rodu Mongolov
- B) Z rodu Romanovovcov
- C) Z rodu Rurikovcov
- D) Paleologovcov

2. Akú činnosť označuje sloveso v texte konvertovať? (1B)

- A) Zmeniť vierovyznanie
- B) Zmeniť panovníka
- C) Zmena meny
- D) Zmena politického systému

3. Čo znamená slovo vazal? (1B)

- A) Politický závislý človek
- B) Politický nadradený človek
- C) širší člen rodiny
- D) spolupracovník

4. Zistite v texte, aký titul mali mongolskí vládcovia? (1B)

5. Ktoré dve udalosti boli traumatizujúce pre mladého Ivana IV. (2B)

6. Ktoré slovo v texte sa najlepšie zhoduje so slovom cár. (2B)

7. Ako sa nazýva štátne zriadenie stredovekých Mongolov? (1B)

A) cisárstvo	C) cárstvo
B) chanát	D) kráľovstvo

8. Zorad'te ruských panovníkov podľa času ich vlády od najstaršieho po najmladšieho: (4B)

Ivan IV. Hrozný, Rurik, Ivan III, Vasilij III.

9. Aký rituál označuje v texte metafora „renesančná súťaž krásy“? (1B)

10. Z ktorej oblasti pochádzal Rurik? (1B)

1. Byzantská ríša	C) Rusko
2. Mongolsko	D) Škandinávia

11. Ktoré ruské mestá sa spomínajú v texte? (3B)

12. Prečo bolo manželstvo Anastázie a Ivana úspešné? (1B)

A) Ivan IV. dobýjal veľké územia	C) Anastázia mu porodila dedičov, ktorý sa dožili dospelosti
B) Anastázia mu porodila veľa detí	D) Ivan postavil chrám Vasilija Blaženého

13. Kto vedel krotiť Ivanovu nevyspytateľnú povahu? (1B)

14. Čo podlomilo cárovo duševné zdravie? (2B)

15. Ktorú aktivitu nevykonával Ivan IV. Hrozný, aby pozdvihol Rus? (1B)

A) Porazil menšie chanáty	C) Pozval európskych odborníkov
B) Rozšíril ríšu od Baltského po Čierne more	D) Postavil sa proti Poľsko-litovskej únii

16. Ktoré chanáty boli spomenuté v texte? (4B)

17. Nájdite v texte mená dvoch kniežat, ktoré sa spomínajú v súvislosti so založením Kyjevskej Rusi a Litovského kniežactva. (2B)

18. Napíšte prívlastky Ivana III. a Ivana IV. (2B)

- 19. Nájdite v texte piatich nepriateľov Ivana IV. Hrozného (5B)**
- 20. Aký pôvod mali najčastejšie bojari? (3B).**
- 21. Nájdite v texte dve náboženstvá. (2B)**
- 22. Na základe akých národných tradícií vymyslel Ivan IV. Hrozný hľadanie nevesty? (2B)**
- 23. Kto boli predkovia Anastázie, manželky Ivana IV.? (2B)**
- 24. Čo bolo dôvodom predvádzania neviest? (2B)**
- 25. V akom príbuzenskom vzťahu boli (3B):**
Ivan IV. a Ivan III. -
Ivan IV. a Vasilij III. -